

KULTUREN

Dalby 90:1

Dalby 40:1, Dalby socken,
Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk undersökning 2018

KULTURMILJÖRAPPORT 2018:14

JAN KOCKUM

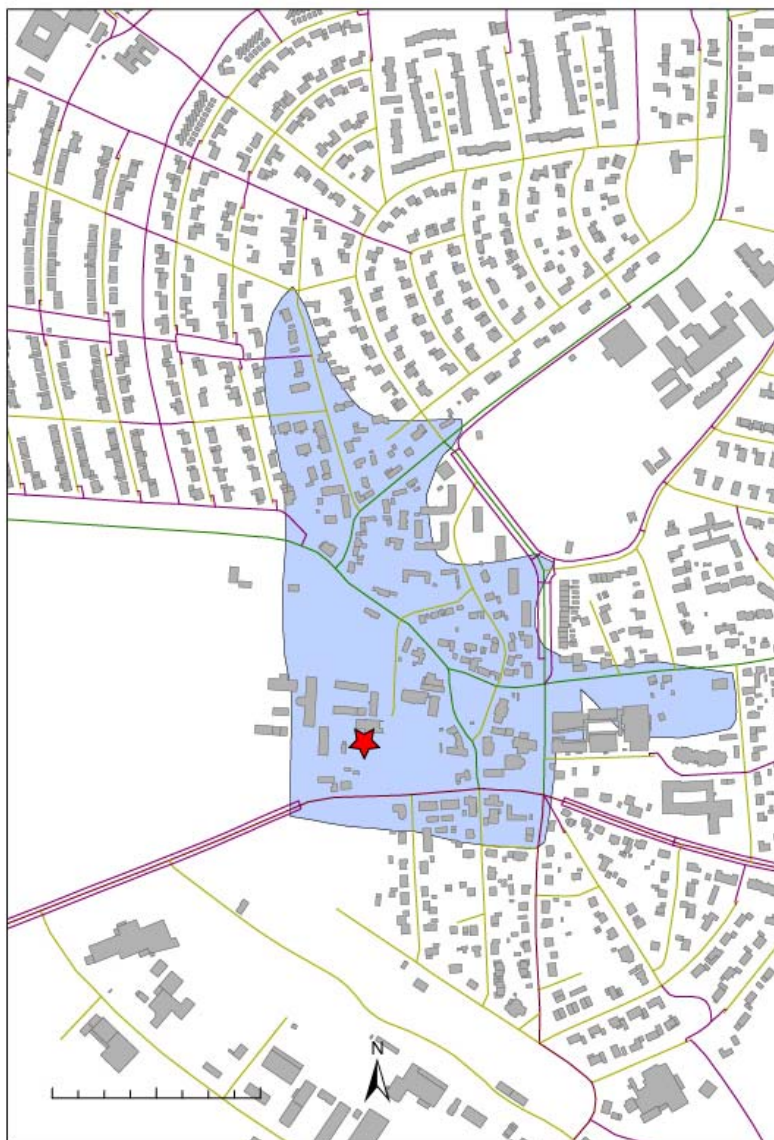
KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	5
Kulturlagerstatus	6
Administrativa och tekniska uppgifter	7
Referenser	8
Bilaga	9

Sammanfattning

- I samband med bortfräsning av stubbe samt grävande av planteringsgrop för träd inom Dalby kyrkas kyrkogård har markingrepp inom fornlämning Dalby 40:1 planerats, varför länsstyrelsen i Skånelän beslutat om en arkeologisk kontroll som kunde övergå i schaktningsövervakning (Lst. dnr. 431-29619-2017). Schaktningsövervakningen genomfördes av arkeolog från Kulturen i Lund (Kulturens projektnr. 61000-626).
- Vid kontrollen framkom kulturlager innehållandes byggnadsmaterial, djur- och människoben. I schaktets östra del påträffades en stenkonstruktion tolkad som en mur eller ett fundament från modern tid.

Figur 1. Dalby historiska bytomt, Dalby 40:1, med blå markering. Platsen för undersökningen markerad med en stjärna.

Inledning

I samband med fräsning av stubbe och upptagande av planteringsgrop på Dalby kyrkas kyrkogård har markingrepp gjorts. Då kyrkogården ligger inom Dalby historiska bytomt, upptagen som fornlämning Dalby 40:1, och inom området för Dalby kloster och kungsgård, beslutade länsstyrelsen i Skåne att en arkeologisk kontroll, som kunde övergå i en schaktningsövervakning, skulle genomföras (Lst. dnr. 431-29619-2017). Schaktningsövervakningen genomfördes av arkeolog från Kulturen i Lund (Kulturens projektnr. 61000-626).

Fornlämningsmiljö

Dalby kyrka med klosteranläggning och gård är beläget på en utlöpare av Romeleåsen. Under senare delen av 1000-talet har Dalby antagits vara ett viktigt administrativt centrum för kungamakten och kyrkan. Kungsgården och kyrkan uppfördes runt år 1060 och år 1066 omdanades kungsgården till ett kloster. Flera arkeologiska undersökningar har genomförts väster, norr och öster om kyrkan, däremot inte söder om kyrkobyggnaden. Vid en arkeologisk undersökning år 1966–67 påträffades murar väster om det aktuella schaktet. Murarna kan mycket väl fortsätta österut och i den arkeologiska undersökningen som genomfördes av Erik Cinthio bedömdes dessa kunna vara äldre än kyrkobyggnaden (Cinthio 1966; 1989: 23 ff).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

De första nedtecknade iakttagelserna av kyrkan och kungsgården gjordes av Johan Åkerman som var verksam som prebendekomminister i Hällestads pastorat under första hälften av 1800-talet. Hans "Försök till beskrifning öfver Hellestad pastorat" utkom år 1828 och syftet med beskrivningen var att sammanställa fornlämningar inom pastoratet (Åkerman 1981 [1828] s 5). Ett flertal arkeologiska undersökningar har sedan, under 1900-talet, företagits i området. Här ska endast nämnas ett urval. Kyrkan undersöktes åren 1919–20, vilket bland annat resulterade i en ofta återkommande planritning som visar kyrkans olika byggnadsfaser (Anjou 1930 s 34 f). År 1947 gjorde Erik Cinthio, i samband med förnyelsearbeten av kryddträdgården, tre mindre schakt för att utröna hur klosteranläggningens försvunna norrlänga anslöt till dess östra länga. En tröskelsten påträffades i förlängningen av östlängans östra mur. Vidare påträffades plundrade murrester som visade läget för anslutningen mellan de norra och östra längorna, samt ett mindre stycke av vad som antagits vara norrlängan sydmur (Cinthio 1947 s 92 ff).

Dräneringsarbeten år 1964 medförde att ett stort antal större stenar dokumenterades runt den nuvarande bostadslängan (Andersson 1964).

Under åren 1965–66 utfördes omfattande arkeologiska undersökningar väster om kyrkan. Ett flertal murar framkom och tolkades som den tidigmedeltida kungsgården, som förmodades ha uppförts samtidigt som kyrkan (Cinthio 1966).

Vid arkeologiska undersökningar i samband med tillbyggnaden av församlingshemmet, cirka 30 m från bostadslängan, påträffades i den del av schaktet som anslöt till den försvunna östlängan en absidmur. Absiden har sannolikt hört till ett kapell vid eller i kapitelsalen. I övrigt kunde aktivitet från tidigmedeltid och framåt konstateras (Wallin 1986).

Figur 2. Stenkonstruktion i schaktets östra ände. Hitom stenkonstruktionen syns delar av det borttagna trädets rotsystem.

En förundersökning genomfördes år 1994 i samband med omfattande reparations- och restaureringsarbeten på Dalby kungsgård. Resultatet visade att klosterlängorna uppfördes i tegel före år 1388, då längans grundmur överlagrats av en kraftig brandhorisont (Larsson 1995).

År 2010 grävdes ett schakt för en jubileumsskulptur i kyrkogårdens nordvästra del. Schaktet omfattade 1,20 x 1,20 m och var 0,80 m djupt. Huvudsakligen bestod de uppgrävda massorna av återfyllning från den arkeologiska undersökningen som genomfördes på platsen åren 1965–66. Dock framkom i schaktets nordöstra hörn intakta kulturlager, vilka bestod av byggnadsrester och brandhorisont, möjligen från år 1388 (Ericsson 2012).

Genomförande och resultat

I samband med fräsning av stubbe på Dalby kyrkas kyrkogård togs en planteringsgrop för nytt träd upp. Planteringsgropen hade måtten cirka 2,30 x 1,50 m och ett djup om cirka 0,8 m. Gropen frästes upp med stubbfräs samtidigt med stubben. Detta innebar att spån och jord blandades och att det därmed var svårt att se vad som hände och vad som framkom i gropen. Lösa massor skyfflades bort för hand och sidorna rensades. Massorna bestod av ostratifierad gråbrun humös ler med inblandning av tegelfragment och inslag av djur och människoben, vilket kan betecknas som en normal sammansättning på en kyrkogård. I schaktets östra ände påträffades en konstruktion, tolkad som en mur eller ett fundament, bestående av en rad med osorterad sten. Konstruktionens överyta var sammansatt av ett grått hårt bruk uppblandad med småsten. Högst sannolikt är det en modern mur eller ett fundament. Dock är konstruktionen äldre än det träd som tagits bort. Åldern på trädet uppskattades till åtminstone 70 år.

Kulturlagerstatus

Kulturlagren var till cirka 0,80 m djup till sin karaktär ostratifierad, vilket kan förklaras av nedbrytningsprocessen som trädets rotsystem medför. Området har sannolikt även genomgrävts ett stort antal gånger i samband med anläggandet av gravar.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-29619-2017	Fornlämning nr/art	Dalby 40:1
Socken/stad	Dalby	Kulturens projektnummer	61000-626
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Dalby 90:1

Typ av exploatering	Trädplantering
Uppdragsgivare	Dalby församling
Typ av undersökning	Arkeologisk kontroll/schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Jan Kockum
Övrig personal	
Fältarbetstid	2018-04-12

Fälttid	
Arkeolog	3 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	4 m ²
Kubik	3m ³
Schaktmeter	3

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	3 x 800 = 2 400 SEK
Rapport	12 x 800 = 9 600 SEK
Analyser	-
Övrigt	
Administration	4 x 8000 = 3 200 SEK
GPS/RTK	1 x 1 000 = 1 000 SEK
Bil	2 x 37 = 74 SEK
Traktamente	1 x 66 = 66 SEK
Summa:	16 340 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	-

Summa, faktisk	16 340 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

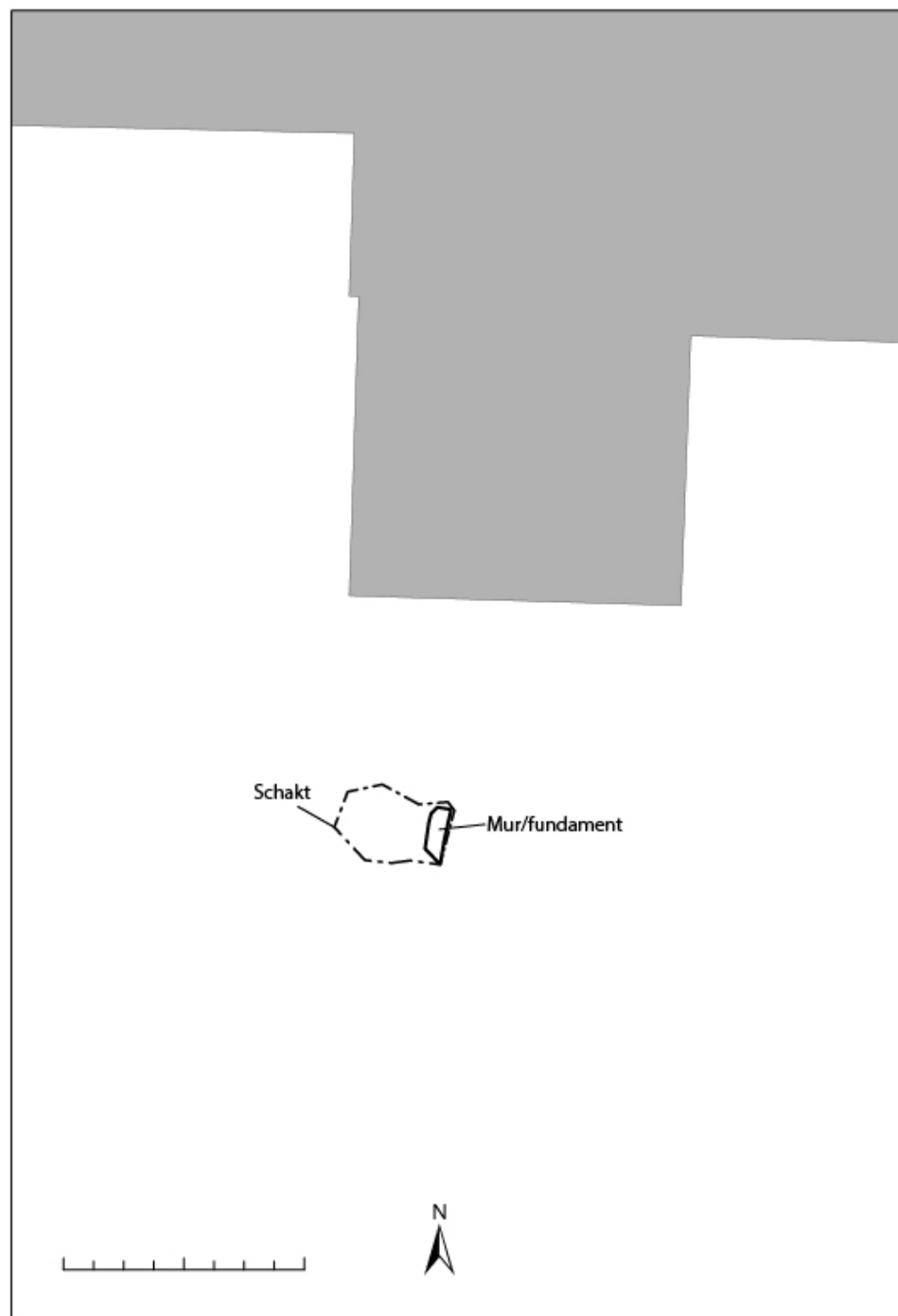
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	1 A3 planritning
Foto	2 digitalfoton
Analyser	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

- Andersson, K. 1964. *Rapport över provgrävning på södra delen av bårhustomten i Dalby*. Lund.
- Anjou, S. 1930. *Heliga korsets kyrka i Dalby samt de äldsta kyrkorna i Lund, Roskilde och Odense. Undersökningar till 1000-talets arkitekturhistoria*. Göteborg.
- Cinthio, E. 1947. Remains of the Cloister of the Monastery of Dalby. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1947.
- Cinthio, E. 1966. Kungapalatset i Dalby. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland* 1966:3. Lund.
- Cinthio, E. 1989. Benediktiner, augustiner och korherrar. I: Cinthio, E. (red.) *Skånska kloster*. Skånes Hembygdsförbund. Årsbok 1987/88. Lund/Kristianstad.
- Ericsson, G. 2012. *Dalby kyrkas kyrkogård, Dalby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2010*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, 413. Lund.
- Larsson, S. 1995 *Dalby kungsgård. Del av fornlämning nr 40 i Dalby socken. Arkeologisk undersökning 1994*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, 6. Lund.
- Wallin, L. 1986. Kvarteret Kloster i Dalby. Medeltida och eftermedeltida byggnadslämningar. RAÄ Rapport UV 1985: 15. Stockholm.
- Åkerman, J. 1981 [1828]. *Försök till beskrifning öfwer Hellestads pastorat*. Dalby [Lund].

Bilaga

Situationsritning

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

- 2017:31 Vombs by, fastigheten Vomb mfl, fornlämning Vomb 7:1, Vombs socken, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Gertie Ericsson
- 2017:32 Kv Svartbröder 10, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2017:33 Flyinge kungsgård, Flyinge 22:40, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2017. Carita Melchert.
- 2017:34 Norra Hultseröd 1:8, Billinge socken, Eslövs kommun. Antikvarisk medverkan 2017. Carita Melchert.
- 2017:35 Ramlösa Brunn. Ramlösa 2:6, Ramlösa 2:1 m fl., Helsingborgs kommun. Kunskapsunderlag. 2017. Henrik Borg, Christer Göransson, Daniel Melchert.
- 2017:36 Bangatan och Clemenstorget i Lund. Innerstaden 2:1, 3:1, 3:16 och 3:17, Lunds kommun. Översiktlig arkeologisk förundersökning 2017. Jan Kockum.
- 2017:37 Innerstaden 2:1, Lilla Råby bytomt, fornlämning nr 175, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2017:38 Kv. Stådet 10, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Käm Tayanin
- 2017:39 Innerstaden 3:32, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Johan Wallin.
- 2017:40 Fjärrvärmeledning mellan Lund och Dalby, fastighet Dalby S:4 mfl. Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2017. Jan Kockum.
- 2017:41 Kv Apotekaren 11, Lund, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologiska förundersökningar 2014 och 2015. Gertie Ericsson och Johan Wallin.
- 2017:42 Kv Trädgården 8, Lund, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.

2018

- 2018:1 Kv. Klockaren 19, Dalby. Fornlämning 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2017. Mattias Karlsson.
- 2018:2 Falsterbo 2:25 – Kyrkogatan, Falsterbo. Fornlämning 15, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:3 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2012-2013. Aja Guldåker.
- 2018:4 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2016.
- 2018:5 Kv Toppen 14, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2018:6 Kv Gråbröder 16, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2018:7 Coyetgården och Stinsbostaden i Åkarp, Staffanstorps och Burlövs kommuner, byggnadsdokumentation 2017-2018. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2018:8 Kv Domkyrkan 2 – Krafts torg, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2018:9 Innerstaden 2:1 - Stortorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson
- 2018:10 Arkeologisk utredning steg 1 inför fördjupad översiktsplan för Lund Sydväst (Källby), Lunds kommun, Skåne län. 2017. Jan Kockum och Johan Wallin.
- 2018:11 Kv Brunius 18, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:12 Kv Tegnér 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015 och geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:13 Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:14 Dalby 90:1, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Jan Kockum.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen
Telefon: 046-350406
E-post: arkeologi@kulturen.com

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen
Telefon: 046-350406
E-post: arkeologi@kulturen.com